

14. Чернявская В.Е. Дискурс власти и власть дискурса: проблемы речевого воздействия: учеб.пособие /В.Е.Чернявская. – М. : Флинта : Наука, 2006. – 136 с.

15. Чернявская В.Е. Интерпретация научного текста: учеб. пособие / В.Е.Чернявская. – М. : URSS, 2006. – 127 с.

Список умовних скорочення назв джерел

ЛБ – Лексиконъ словенороський Памви Беринди, 1627 / Підгот.тексту і вступ.ст. В.В.Німчука. – К. : Вид-во АН УРСР, 1961. – 272 с.

Синопис - СУНОѢІ½Ъ Или Краткое собраніе ^ различни(х) Лптописце(в), w Началѣ Слав#ноРосійскаго Народа, и Первонача(л)ны(х) Кн̃зех' Бгоспасаемаго ГраДА КїЄВА – К., 1680. – ЦНБ В, Ст-др., Ш.Кир.55 – 224 с.

Н.М. Фіголь, к. філол. н.

СУЧАСНІ ПРАВОПИСНІ ДИСКУСІЇ

У статті аналізуються запропоновані сучасними мовознавцями зміни до українського правопису.

Ключові слова: український правопис, орфографічні норми, запозичені слова, мовознавство.

The paper analyzes the supply of modern linguists changes in Ukrainian spelling.

Keywords: Ukrainian spelling, spelling rules, loan words, linguistics.

В статье анализируются предложенные современными языковедами изменения в украинское правописание.

Ключевые слова: украинское правописание, орфографические нормы, заимствованные слова, языкознание.

Як це не парадоксально, але твердження, що історія повторюється, стосовно українського правопису спрацьовує стовідсотково. Мета цього дослідження – проаналізувати запропоновані зміни до українського правопису та спробувати визначити їхню доречність на сучасному етапі розвитку мови.

Правописна дискусія сьогодення розпочалася у кінці ХХ століття, її втіленням став "Проект" українського правопису, запропонований у 1999 р. новими реформаторами української мови, зокрема, мовознавцями В. Німчуком, О. Пономаревим. Основне їхнє гасло – "відновлення сплюндрованого більшовиками справжнього українського правопису".

Зокрема, наведемо найдискутивніші орфографічні нововведення, що пропонувалися "Проектом":

1) розподільна вимова губних **б, п, в, м** та йотованих **я, ю, є**: *б'юро, б'юджет, п'юітр* (не залежно від того, чи це власне українське слово чи запозичене);

2) пропонується також відмінювати раніше невідмінювані запозичені іменники на **о**: *метра, сітра, б'юра*;

3) впроваджуються паралельні форми *ефір* та *етер, кафедра* та *катедра*;

4) дифтонг **аи** радять передавати за допомогою **ав**: *авкціон, лавреат, павза*;

5) написання **и** на початку слова замість **і**: *инакше, иноді, инколи*;

6) **и** в родовому відмінку іменників жіночого роду: *радости, печали, повісти*;

7) написання **я** після голосних у словах: *матеріальний, соціяльний*;

8) розширено вживання **г** у власних назвах: *Вергілій, Гетель* тощо;

9) написання слів з **пів-** окремо: *пів літра, пів метра, пів сотні, пів тонни*.

Серед мовознавців запропоновані зміни сприйняті були неоднозначно. Так, В. Русанівський наводить досить

аргументовані спростування, з якими важко не погодитися. Адже, справді, мова – це живий організм, що перебуває у постійному русі, змінюється, до неї потрапляють запозичення з інших мов, при чому деякі з них сприймаються без змін, а деякі пристосовуються до власної фонетичної системи.

"Навряд чи який-небудь ентузіаст (а я розроблювачів цього правопису називаю ентузіастами, або ентузіастами, або ентузіазистами), навряд чи хто з них захоче повертати "крейді" її німецьке звучання "крайде", "шибці" її німецьке звучання "шайбе". Так і з іменниками, що мають у мові оригінальний "йот" між голосними. Українська мова засвоїла з "йот" такі слова, як "дієта", "піелонефрит"... і багато інших, але уникла цього звука в словах "аерофлот", "пірует", "асоціація", "варіант". Штучно підганяти під оригінал – гибле заняття для фахівця", – підсумовує В. Русанівський [1, с.6].

Щодо запозичених іменників на "о" теж переконливим видається звинувачення реформаторів у непослідовності, адже за аналогією до того, як вони пропонують відмінювати *метра, кіна, пальта* слід відмінювати і *плата, плацца, такса, какада, меня, б'юра*. А це вже просто нісенітниця, з якою важко погодитися навіть обивателю. Якщо ж робити для ряду слів винятки, то навіщо ж запроваджувати таке правило?

Щодо необґрунтованого розширення вживання г В. Русанівський застерігає реформаторів від поширення літери на всі запозичені слова, де відповідна літера виступає в оригіналі: у "Проекті" відхилення від четвертого видання українського правопису нібито немає, нові правила не вводяться, але написання типу: Вергілій, Георг, Гегель, Васко де Гама і подібне вже є, а далі можуть піти загальні назви, в яких г передаватиметься через г. Це призведе до втрати своєрідності української мови та зникнення орфографічної прозорості.

Написання окремо слів з пів- вноситиме також непослідовність, адже по-різному будуть писатися похідні слова: *пів літра*, але *півлітровий, пів відра і піввідерний*.

Отже, В. Русанівський підсумовує: "пропозиції найновішого правопису нічого не полегшують, а на багато років роблять неграмотним 48 мільйонний народ. Німчук милостиво обіцяє нам, що нові правила існуватимуть паралельно зі старими років з 10. Це означає тільки одне – 10 років у нас не буде ніякого правопису. Та не буде його й пізніше. То чи слід спокійно спостерігати за неграмотною авантюрою?" [1, с. 9-10].

Проблема реформування українського правопису вийшла за площину суто мовознавчу, в обговорення включилися науковці інших галузей: соціологи, політики і навіть пересічні громадяни. На початку 2001 р. до обговорення правописних питань змушений був долучитися Президент України Л. Кучма, виступивши проти правописних реформ. На тому етапі це було конче необхідно, адже мовознавчі питання ставали дестабілізуючим фактором у житті суспільства, спонукали до розколу нації. Приводом до політизації лінгвістичних проблем були виступи самих основоположників реформи, які переводили свої обговорення в політичну площину, заявляючи, що лише ті, хто "прагне реформи українського правопису, мають право називати себе патріотами України", про що свідчать їхні заклики на зразок: "проти проекту виступають в основному російськомовні ЗМІ", метою противників правописної реформи є "збереження недоторканості "здобутків" більшовицького втручання в "Український правопис" у 1933 р.", вони вперто "не хочуть знімати з себе більшовицької шинелі" [1, с. 54].

Саме надмірну політизацію та персоніфікацію зараховують до найбільших прорахунків реформаторів правопису сучасні мовознавці, зокрема О. Тараненко: "Зробивши спробу монополізувати за собою право на український патріотизм, прибічники проекту 1999 р., по-перше, ставлять в одну площину далеко не завжди співвідносні поняття – любов до своєї країни і погляди на те чи інше мовне явище, по-друге спровокували зайве емоційне напруження в обговоренні проблеми. Другий прорахунок – це знову ж таки непотрібна персоналізація" [1, с. 55].

Реформаторами у мовознавчу дискусію вводяться такі поняття, як "природні українці", українці "з природною українською вимовою". Зокрема, В. Німчук стверджує: "... всі, хто засвоїв природну українську мову, губні приголосні та йотовані голосні вимовляють окремо, незалежно від того, чи слово своє чи іншомовне".

Виникає справедливе питання: хто ж саме так засвоїв українську мову, наскільки це типово для інших носіїв мови? Тому абсолютно на рівні питання звучить і відповідь О. Негребецького: "Пан Німчук заявляє, що, хто змалку україномовний, той ніколи не вимовить бюджет, вестибюль, а скаже б'юджет, вестиб'юль. Але ж деякі змалку україномовні до голів верховних рад дослужилися, а вимовляють мікрохвон. То, може, й букву ф скасувати, переробивши її на хв? Чи добре панове науковці поміркували?" (О. Негребецький. Картаген нового правопису. // Українське слово. – № 6 –12.07.2000).

Таким чином, як бачимо, питання реформування українського правопису досить гостро стоїть і на сьогоднішній день – через 100 років після подібної дискусії на початку ХХ століття. Прикро тільки, що помилки повторюються – знову суто філологічні питання, які мають вирішуватись в наукових кабінетах, стають предметом політичних спекуляцій, а тому загрожують ще більшими проблемами – розколу суспільства. В. Липинський на початку ХХ ст. писав, що українці в 1917-1919 рр. розійшлися на правописі, а втратили державність. Наш сучасник П. Толочко зауважує, що щось подібне відбувається і сьогодні: "Ми штучно підігриваємо мовне питання, доводимо його до кипіння, і тим самим розриваємо українське суспільство".

Вищезазначені процеси відбуваються в той час, коли українська мова ще не так давно здобула свою державність, коли лише почалось її справжнє утвердження у багатьох сферах, розширились межі функціонування, коли певна частина не україномовного суспільства тільки усвідомила нагальну потребу її вивчення та використання. Тому потрібно досить уважно та

ретельно підходити до будь-яких мовних змін, вводити нові норми обережно, враховуючи історичні чинники, а не чийсь амбіції чи аргументи на зразок "так говорять у нашому селі".

Так, певні питання українського правопису справді потребують доопрацювання, вони є каменем спотикання навіть для деяких фахівців, не кажучи вже про школярів: наприклад, родовий відмінок іменників чоловічого роду однини, кличний відмінок, написання складних слів окремо, разом, через дефіс, особливо в новотворах, іншомовних запозиченнях. Але якраз ці проблеми лишаються поза увагою реформаторів, які більше цікавляться націоналістичними, політичними аспектами.

Слід також пам'ятати, що чинний правопис – це закон, мовна Конституція, і саме ним потрібно користуватися, поки законодавчо не затверджені нові норми. У цьому плані велика відповідальність покладається на засоби масової інформації, в декотрих з яких, на жаль, спостерігається прикра тенденція, коли видання виходять з тими правописними особливостями, яких дотримуються видавці, керівники. Проте вони мусять пам'ятати, що безвідповідальним ставленням до слова можуть завдати непоправної шкоди мовній системі.

1. Мовна ситуація в Україні та дискусії навколо українського правопису. – К., 2002.

Л.І. Яковенко, викл.

СПОСОБИ ФРАЗЕОЛОГІЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕЇ ЗНИКНЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

У статті за допомогою методу структурно-семантичного моделювання фразеологічних одиниць з'ясовано основні шляхи втілення ідеї зникнення в українській фразеології; виокремлено високопродуктивні, продуктивні та непродуктивні фразеологічні моделі, що реалізують значення зникнути в українській мові.